

รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ



นายวัชรพล พุทธรักษา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE THAKSIN GOVERNMENT'S ATTEMPTS TO BUILD HEGEMONY

Mr.Watcharabon Buddharaksa

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Degree of Master of Arts Program in Government  
Department of Government  
Faculty of Political Science Chulalongkorn University  
Academic Year 2006  
Copyright of Chulalongkorn University

491625

หัวข้อวิทยานิพนธ์

รัฐบาลทัศนคติกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ

โดย

นายวัชรพล พุทธิรักษา

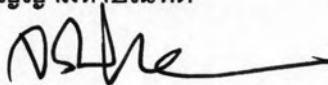
สาขาวิชา

การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษา

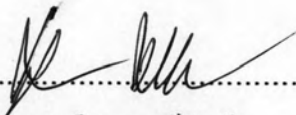
ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง  
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

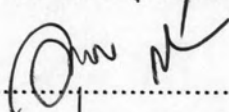


..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์  
(ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา)

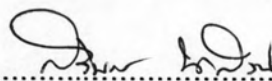
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์



..... ประธานกรรมการ  
(รองศาสตราจารย์สุชาย ตีร์รัตน์)



..... อาจารย์ที่ปรึกษา  
(ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี)



..... กรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริพรรณ นกสวน)

นายวัชรพล พุทธรักษา : รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ.

(THE THAKSIN GOVERNMENT'S ATTEMPTS TO BUILD HEGEMONY)

อ. ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลีมนณี, 151 หน้า.

วิทยานิพนธ์เรื่อง “รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ” ฉบับนี้มีคำถามหลักในการวิจัยว่า 1. เราสามารถอธิบายการดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำของรัฐบาลทักษิณ ด้วยกรอบแนวความคิดเรื่องการครองอำนาจนำได้อย่างไร และ 2. การดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำของรัฐบาลทักษิณประสบความสำเร็จหรือไม่ เพราะเหตุใด โดยมีสมมุติฐานว่า รัฐบาลทักษิณสร้างภาวะการครองอำนาจนำที่สมบูรณ์ไม่สำเร็จ เพราะไม่สามารถยึดกุมพื้นที่ประชาสังคมได้อย่างสมบูรณ์ แต่สามารถยึดกุมพื้นที่สังคมการเมืองและกลไกทางการเมืองอื่นๆ ได้

ผลการวิจัยพบว่ารัฐบาลทักษิณนั้นไม่สามารถสร้างภาวะการครองอำนาจนำอย่างสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นได้ทั้งนี้เพราะว่ารัฐบาลทักษิณนั้นไม่สามารถดำเนินการยึดกุมพื้นที่ประชาสังคมได้อย่างสมบูรณ์แม้กลไกนโยบายจะสร้างความนิยมชมชอบให้กับผู้คนในสังคมจำนวนหนึ่ง และแม้ว่ารัฐบาลทักษิณจะสามารถยึดกุมพื้นที่สังคมการเมืองได้ก็ตาม

ภาควิชา การปกครอง  
สาขาวิชา การปกครอง  
ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนิติศ.....วัชรพล พุทธรักษา.  
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

## 4781144824 : MAJOR GOVERNMENT

KEY WORD: THAKSIN GOVERNMENT / HEGEMONY / GRAMSCI / WAR OF POSITION  
/ HISTORIC BLOC

WATCHARABON BUDDHARAKSA : THE THAKSIN GOVERNMENT'S  
ATTEMPTS TO BUILD HEGEMONY. THESIS ADVISOR : PROFESSOR  
DR.ANUSORN LIMMANEE, 151 pp.

To answer whether the Thaksin government's attempts to build hegemony over Thai society is successful or not and why, this thesis hypothesizes that although the regime can take over the political society, it cannot take complete control of the civil society.

It is found in this empirical study that the government's attempt is evidently unsuccessful, as it has faced a number of counter hegemonic groups in the Thai civil society.

Department Government  
Field of study Government  
Academic year 2006

Student's signature.....  
Advisor's signature.....

## กิตติกรรมประกาศ

ขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัว ผู้ให้โอกาส และการสนับสนุนอย่างไม่เคยมี  
 ข้อแม้สำหรับทุกสิ่งทุกอย่าง

ศ.ดร.อนุสรณ์ ล้มมณี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา และข้อชี้แนะใน  
 การเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รศ.สุชาย ตริรัตน์ และผศ.สิริพรรณ นกสวน ประธานและกรรมการ  
 สอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาสละเวลาเพื่ออ่านงานวิจัย และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่งต่อผู้วิจัย  
 และขอขอบคุณอาจารย์พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยเลือกทำวิจัยในหัวข้อนี้ แรง  
 บันดาลใจดังกล่าวมาจากการอ่านงานของอาจารย์พิชญ์ จากแหล่งต่างๆ

รศ.ธวัช ทันทโกาส และผศ.นิภา ไชยเสวต แห่งสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ  
 สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่ประสิทธิประสาทวิชาให้แก่ผู้วิจัย  
 ในระดับปริญญาตรีเป็นอย่างดี รวมถึงคำแนะนำและกำลังใจที่หวังดีต่อศิษย์เสมอมา

อาจารย์พรณี สุขโสภี ครูผู้เปรียบเสมือนญาติผู้ใหญ่ของผู้วิจัย สำหรับคำแนะนำในการ  
 เลือกทางเดินของชีวิต และอาจารย์ชาญณวุฒิ ไชยรักษา แห่งสาขาวิชารัฐศาสตร์และ  
 รัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

คุณอนงค์นารถ คำศิริ และครอบครัว สำหรับสิ่งที่ดีที่มีแก่ผู้วิจัยตลอดมา

โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ ฉะเชิงเทรา สถานที่สร้างผู้วิจัยให้มีความพร้อมในการเผชิญ  
 กับโลกกว้าง รวมถึงเพื่อนร่วมรุ่นม.6/7 รุ่น 107 ทุกคนที่มีส่วนต่อการให้กำลังใจต่อผู้วิจัยในทางใด  
 ทางหนึ่ง

เพื่อนร่วมรุ่นปริญญาโท คุณศรัณย์ จิระพงษ์สุวรรณ ฉยาเรศ อัครพัฒนานุกุล  
 เทวพงษ์ พวงเพชร วารุณี ณ นคร และกนกพร หินเขาว์ ที่ได้ร่วมกันเรียนรู้ ถกเถียง แลกเปลี่ยน  
 ความคิด ความรู้ และให้กำลังใจกันมาตลอดระยะเวลา 3 ปี

และท้ายสุดวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับการสนับสนุนในด้านเงินทุนจากสถาบันพระปกเกล้า  
 และบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย .....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ .....	จ
กิตติกรรมประกาศ .....	ฉ
สารบัญ .....	ช
บทที่ 1 บทนำ .....	1
1.1 ที่มาของประเด็นปัญหาในการศึกษา.....	1
1.2 ความสำคัญของปัญหา: ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับรัฐบาลทักษิณ .....	6
1.2.1 แง่มุมของประเด็นปัญหาที่ศึกษา.....	6
1.2.2 แง่มุมของการเลือกใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎี.....	17
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	19
1.4 คำถามหลักของการวิจัย .....	19
1.5 สมมุติฐาน .....	19
1.6 ระเบียบวิธีวิจัย.....	19
1.7 ขอบเขตของการศึกษา.....	20
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ .....	20
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ .....	21
บทที่ 2 กรอบความคิดในการอธิบายปรากฏการณ์: แนวคิดการครองอำนาจนำ ของ อัน โดนิโอ กรัมชิ .....	22
2.1 อัน โดนิโอ กรัมชิ (Antonio Gramsci): สังขะปชีวะประวัติ.....	22
2.2 กรอบความคิดในการอธิบายปรากฏการณ์: แนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) 25	
2.2.1 การครองอำนาจนำ: นิยาม ความหมาย .....	25
2.2.2 โครงสร้างของการครองอำนาจนำ: แนวความคิดองค์ประกอบของการครอง อำนาจนำ.....	30



2.3 การครองอำนาจนำในฐานะที่เป็นกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์ .....	41
บทที่ 3 รัฐบาลทักษิณ: ความเป็นมา และการก่อตัว.....	43
3.1 ความเป็นมาและการก่อตัวของพรรคไทยรักไทย.....	43
3.1.1 ปุ่มหลังของพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร: ความเป็นมาก่อนเข้าวงการการเมือง .	46
3.1.2 ปุ่มหลังของพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร: เข้าสู่วงการการเมือง.....	49
3.1.3 ก่อตั้งพรรคไทยรักไทย.....	50
3.2 ความเป็นมาและการก่อตัวของรัฐบาลทักษิณ .....	53
3.2.1 ชัยชนะในการเลือกตั้ง 6 มกราคม 2544.....	53
3.2.2 รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ .....	58
3.3 สรุป.....	60
บทที่ 4 รัฐบาลทักษิณกับการดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำ: การใช้กลไกการครองอำนาจนำ.....	61
4.1 กรอบความคิดในการอธิบายการดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำ.....	61
4.2 รูปแบบในการอธิบายกระบวนการสร้างภาวะการครองอำนาจนำ.....	62
4.3 การดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำของรัฐบาลทักษิณ .....	62
4.3.1 แนวความคิดกลไกหลักของการสร้างภาวะการครองอำนาจนำ.....	66
4.3.2 กลไกต่างๆที่รัฐบาลทักษิณ ได้นำมาใช้ในการดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำ.....	67
4.3.3 การทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดด้วยกลไกการครองอำนาจนำ.....	69
กลไกการครองอำนาจนำ .....	70
ก. กลไกนโยบาย.....	70
1) นโยบายนำมาใช้ในการเลือกตั้งปี 2544 .....	70
2) การกำหนดนโยบายในช่วงของการครองอำนาจ .....	72
- นโยบายเชิงเศรษฐกิจ .....	72
- นโยบายเชิงสังคม.....	76



3) กลไกนโยบายที่ใช้หาเสียงเพื่อกลับสู่อำนาจในปี 2548 .....	81
ข. การจัดการภาพลักษณ์ของผู้นำ .....	84
1) มีวิสัยทัศน์กว้างไกล .....	84
2) มีตัวตนเข้าถึงง่าย เรียบง่าย และเป็นกันเอง .....	87
3) มีภาวะผู้นำสูง .....	92
4) เพื่อเบี่ยงเบนประเด็นความสนใจจากสังคม .....	93
บทที่ 5 รัฐบาลทักท้วงกับการดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำ: การใช้กลไกรัฐ .....	61
กลไกรัฐ/กลไกอำนาจรัฐ .....	97
5.1 การเพิ่มจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเลี่ยงการตรวจสอบ .....	98
5.2 ใช้ความเข้มแข็งให้เป็นประโยชน์ในการผ่านร่างกฎหมาย .....	101
5.3 การแทรกแซงองค์กรที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐต่างๆ .....	104
1) องค์กรอิสระตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ 2540 .....	104
2) การแทรกแซงสื่อมวลชน .....	108
3) ระบบราชการ และกองทัพ .....	111
5.4 สรุป .....	113
บทที่ 6 การโต้ตอบต่อการครองอำนาจนำ .....	114
6.1 การโต้ตอบต่อการครองอำนาจนำรูปแบบในการอธิบายและแนวความคิด .....	114
6.1.1 รูปแบบในการอธิบาย .....	114
6.1.2 แนวความคิดการโต้ตอบต่อการครองอำนาจนำ (Counter Hegemony) .....	115
6.2 การโต้ตอบต่อการครองอำนาจนำโดยกลุ่มต่างๆ .....	116
6.2.1 กลุ่มปัญญาชน/นักวิชาการ .....	116
6.2.2 สื่อมวลชน .....	120
6.2.3 กลุ่มการเมืองภาคประชาชน .....	122
6.2.4 กลุ่มการเมืองอื่นๆ .....	128
6.3 สรุป .....	130

	หน้า
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	131
7.1 สรุปผลการวิจัย .....	131
7.2 ข้อเสนอแนะ .....	137
รายการอ้างอิง.....	139
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	151

## สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงกลไกต่างๆที่รัฐบาลทักษิณได้นำมาใช้ในการดำเนินการสร้างภาวะครองอำนาจนำ.....	68
ตารางที่ 2 แสดงเกณฑ์ในการจัดสรรงบประมาณของโครงการ SML.....	80

## สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ขณะรับประทานอาหารร่วมกับชาวบ้านอย่างเป็นกันเอง	88
ภาพที่ 2 พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร เล่นน้ำกับประชาชนอย่างใกล้ชิดช่วงเทศกาลสงกรานต์..	88
ภาพที่ 3 พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับความเรียบง่ายในช่วงออกทัวร์นกขมิ้น .....	90
ภาพที่ 4 คุณภาพปัญหาในพื้นที่อย่างใกล้ชิด .....	90
ภาพที่ 5 ให้ความเป็นกันเองกับประชาชน .....	91
ภาพที่ 6 แสดงความเห็นใจต่อชาวบ้านผู้ประสบปัญหา .....	91
ภาพที่ 7 ขณะลงพื้นที่ไต่ถามการแก้ปัญหาความยากจน ที่จังหวัดร้อยเอ็ด .....	92

## สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 แสดงการดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำของรัฐบาลทักษิณ .....	42